

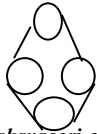

**UNITING CHURCH IN AUSTRALIA: LOTU COKOVATATIKO E OSITERELIA
KONIFEREDI NI VITI: KEI NAI VAVAKOSO LOTU E SO...**

Feb 17, 2019: Sa vakaraitaki Koya na Kalou ena bula nei Jisu; Epiphany VI: Nodai naki meda veikilai dina sara [bonding-gathering and knowing each other-Base 1], me vakatorocaketaki ka vakavou ni noda bula vakayalo. Affirmation-sharing our spiritual journeys-Base 2] kei na noda cakacakataka se vakadewataka na veika eda sa rawata [caring/sharing-Base 3]. Sa vaka na qito na Baseball ka va na kena i ceguqegu; e tolu na naki ni noda veitokani. Ni rawa kece eda sa rawata e dua na kai ka eda sa yacova nai naki ni qito se veitokani [Home Base].

NODA VEIKILAI

Me vakayacori e dua na porokaramu ka rawa ni vukea na noda veikilai vinaka. Eda soqoni, lululu, veitalanoa ka veiwasei talanoa. Tekivu na soqo ena gunu ti se qai vakayacori ni oti na vuli. Me dau qarauni na vakayagataki ni sevusevu me kua ni vakadaroya na mai lotu ena Siga Tabu kei na nomu cakacaka

NODA BULA VAKAYALO

1. Ena macawa oqo Siga ni Turaga 17 Feperueri, 2019 eda na goleva kina na:

A. Ai Vakamacala ni vola nei Jeremaia: *E rawa meda kaya ni sega ni yaco na veika e yalataka ko Jeremaia baleta ga nira sega ni muria na Isireli [Juta], ko ya mera muria nai Vunau [Torah]. Ia sa vakaraitaka vakadodonu ga na veika mera vakayacora mera bula kina, ko ya mai na loma ni nodra talaidredre ka vakadrecike sa duisa ka yalataka na sala vou vaKalou ni bula vou ena gauna mai muri ke ra sa lesu tale vua na Kalou. Sa solia tu na Kalou na digidigi ni vakatulewa. Sa bibi kina nona vosa oqo: ‘Na veiyalayalati vou au cakava vata kei ira na Isireli. Au na tugana na noqui vunau ena nodra vakasama ka vola sara e yalodra. Au na yaco me nodra Kalou, ka ra na yaco mera noqu tamata’ [31:31 wilika talega na 32: FNV]. Oqo sa dua na vakasama vou sara ni sega ni ra vakatau ena Vunau e volai ena vatu, vaka mai Sainai, ia na kena sa yalataki oqo na vunau vou e na volai ga e lomadra na tamata, ko ya, ko ira na tamata era rogoca, wilika ka vakabauta ka vakayacora sara. Meda goleva mada ka kila na yaca ‘Jeremaia’ ka rawa ni kenai balebale na ‘taracake’ se talaraki’ me vaka ga na vosa vakavavalagi na ‘raise’ kei ‘raze’ e tautauvata na kenai rorogo, ia e duidui na kenai balebale. E rawa ni ko vakasaqara e so na vosa vakaViti e tautauvata na kenai rogorogo, ia e veibasai na kenai balebale! Na yacana sa veiganiti vinaka kei na nona cakacaka vakaparofita, me vaka e vakayagataka na vosa ruarua oqo: na veitarai cake kei na veitalaraki se veivakarusa [wilika na 1: 10; 31:28]. Ko Jeremaia e kai Anacoci [edaidai na yacana ko Anatah], ka rauta e 6 na kilomita [3 na maile] mai Jerusalemi. Me vakataki Joni na Dauveipapitaiso, ea kacivi ni sa qai kunekunetaki tiko ena ketei tinana. Ea sucu mai na vuvale vakabete nei Ilai ko Jeremaia ka yalataki kina nira na mate dole ga nona kawa ka sega nira yacova na qase [ko Jeremaia na kawa mai vei Ilai; raica na vosa yalayala ni Kalou ni ra na mate gone ga na kawai Ilai [I Samuela 2:31-33]. Sa rauta me tekivu gone ni sa qai yabaki 17 ga. Ko Jeremaia e sega ni rawarawa na nona cakacaka vakaparofita; eratou a saga me*

vakamatei koya na nona vuvale ni sa cauravou ga, baleta ni sega ni salavata na nona parofisai kei na lewa ni tui kei ira na veiliutaki. Sa vakasalataki ira na kai nona mera soro ki Papiloni, ia era sega ni ciqoma ka ra la'ki totaki Ijipita; ia e mani vakavuna na nodra vakarusai ka kauvakavesu ki Papiloni. Era kauwaitaki Jeremaia na kai Papiloni, ia e sega ni via lako kina, ka vakavuna na nodra cati koya na kai nona. Ea qai la'ki kauvakavesu ki Ijipita, ka kau sara ena domo ni Uciwai na Nile ena yanuyanu ko Elephantine, ka nanumi ni a qai laki mate kina. Ogo talega na yanuyanu se na vanua e nanumi ni a kau taumada kina na Kato ni Veiyalayalati, ka nanumi ni a la'ki tini sara yani ki Iciopea... e tiko tale eso nai talanoa me baleta na vanua e no kina na Kato ni Veiyalayalati. E rauta e 40 na yabaki na veiqaravi nei Jeremaia, 627-596 BC/BCE; ka donumaka na gauna ni bula dredre vakapolitiki kei na yavavala ni vanua. Nai vola na 'tagi, lele'se Lele i Jeremaia, e 5 ga a kena wase, sa vinaka meda wilika vata kei nai vola nei Jeremaia. Ko Jeremaia eratou parofisai tiko ena gauna vata kei Apakuki, Sefanaia, Isikeli kei Taniela. E donumaka na nodratou gauna e lima na tui: Josaiia [640-609], Jioaasi, Jioiakimi [609-598], Jioiakini [vula 3 ena 598] kei Setekaia [598-587]. Sa tekivu me kasura mai na nodra bula vakayalo na Isireli [Juta, Penijamini]: baleta ni ra sa talaidredre Vua na Kalou, era sa vakatotogitaki se vakavulici. Sa parofita cati ko Jeremaia mai vei ira na tui, kei ira talega na lewe ni vanua, baleta nai vakarau ni nona vosa. Ia, sa dua vei ira na parofita rogo ka mana nona veiqaravi ena mata ni Kalou. Sa parofisaitaka na kau vakabobula ki Papiloni kei na nodra lesu tale mai na kai nona. Na Jeremaia 2:19 [wilika] na tikina sa kovuta kece nai naki ni vola kei na veika sa yaco vei Juta kei Isireli kei na koro turaga ko Jeruselemi. Sa vunautaka tiko ga na nodra veisau na tamata mai nai valavalaca ka lesu vua na Kalou. Na vakasama ni 'yalo vou' ena kauta mai nai Vakatawa ni Sipi, na Mesaia, ko koya ena kauti ira ki na gauna vou kei na gauna vinaka, na Veiyalayalati vou kei na Siga vou ni Nuinui Vou. E na yaco ogo ni veisau na yalo ni tamatai valavalaca ka vakacuruma kina na yalo vou, na yalo ni loloma ka solia na Kalou [31:31-34]. E levu tu na tikina talei edau taleitaka ka yaga meda wili gusutaka, e rua ga ogo :na wase 6:16: 'Dou tu ena sala ka vakararai, ka taroga nai lakolako makawa se sa vakaevei na sala vinaka, dou lako ga kina dou na qai kunea kina na vakacegu ni yalomudou.' Sa bibi na tuvatuva ka, oti vakasamataka ka vakayacora sara [planning—reflect and action]. Se na 29:11: 'Niu sa kila na nanuma ni yalomudou, sa kaya ko Jiova, na nanuma mo dou vinaka, ka sega ni ca, ka meu solia veikemudou nai nuinui vinaka ni gauna e muri' [na Kalou sa virikitora tu nonai naki ni noda dui bula meda tovolea me vakayacora [God says, I know I have plans for you, plans to prosper you...]. E na tokalau kei Jeruselemi e tiko kina na qara vatu ka vakatokai na Qara vatu nei Jeremaia [Jeremiah's Grotto], na vanua ni nona masumasu ena gauna ni nona rarawa, yaluma kei na galili ni tu taudua. Ena qaravatu ogo e no kina na delana ka vakatokai ko Kolikoca ka lauvako kina ko Jisu ena kauveilatai.

Jeremaia 17:5-10: I. Na tikina 1-4: Sa dusia tikoga na i valavala ca nei Juta sa vaka e ceuti tu ena vatu ka sega ni taqusi vakarawarawa. Sa dukadukali na nodrai vakarau me vaka era sa vakalou ena veika e vakaceguya na yagodra ka vakanadakuya na Kalou ko Jiova. II. Baleta na dukadukali ni nodra bula ka ca sara ena matai Jiova, sa vakavuna na nodra vakautani me vakabobulataki. Era sa vakayalia nodra vanua, nodra qele ka soli

vakailoloma vei ira me nodra [inheritence] ka ra yaco me nodra bobula na kai matanitu tani eso. Sa kaya na Kalou ni sa waqawaqa nona cudru ka sega ni dua e tarova rawa. III. Tikina e 5-6: Nai Tukutuku mai vua na Kalou: Sa ca sara na tamata e vakararavi ena kaukauwa ni yago se mataivalu se vuku vakatamata ka vakatikititika na Kalou ko Jiova. Na veika era qarava oqo sa vakabibitaka walega nodra bula ka sega sara na betena ena nodrai lakolako vakatamata. Sa veiciriyaki se veivukayaki nodra bula ka sega ni tudei baleta ga ni sega ni vakawakana se bula tiko ka sega ni vakainaki. IV. Tikina 6-7: Sa kalougata ga na tamata sa vakararavi ka vakabauta na Kalou sa vaka na vunika sa tei e bati ni wai; sa sega ni dua na ka e leqataka; sega na katakata me malai kina ka ni sa gunu tiko ka drokadroka vinaka na drauna ka qai tarava ni sa vuavuai vinaka. V. Tikina 8-10: Sa raica na Kalou na uto ni tamata ka kila na nodra bula kei na nodrai valavalaca, ia sa sega ni kila na tamata na vakaloloma ni nodra bula....sa kila duadua ga na Kalou na uto ni tamata baleta ni raica na ka vuni. Sa tara sara na Kalou ko Jiova na uto se na bula e loma ni tamata ka kila vinaka nodra dui bula. Sa sega ni rauta ga na ka e sau me vaka e raica na tamata, ia sa raica vinaka na bula e loma ka kila vinaka na Kalou na veika me vakayacora...na tamata ga me kua ni bula lasulasu, ia me saumaki mai ka bula dina sara... me vaKalou nodra bula se noda bula.

B: Ai Vakamacala ni Same: Sa dauvakayagataka vakalevu ko Jisu na Same ena nona vunau kei na nonai vakavuvuli, baleta ga ni sai vakarau ni nodra bula; ena nodra bula vakavuvale kei na lotu mera dau lagata se cavuta na Same. E 150 na Same era a vakasoqoni vata ena dua na gauna balavu, ka ra dau vakayagataka ena nodra: vakacaucautaka na Kalou, ena nodra vakavinavinaka Vua na Kalou, ena nodra tusanaka na nodra vakabauta, ena nodra tukuna na nodra vakanuini, ena nodra dui rarawataka na tamata yadua na nodrai valavalaca, kei na Nona Dina tu ga na Kalou ni lomani ira ka dauvukei ira talega. Na uto ni Same sai koya na bibi ni nona vakararavi se vakabauta na Kalou na tamata yadua. Sa vinaka talega meda raica kina na nona tukuna vakadodonu na tamata na nona gagadre se cikecike Vua na Kalou. Na Same sa yaga ena draki ni bula kecega eda kila ka sotava na tamata, meda dauvakayagataka me yaga ki na noda bula ni vakabauta! II. Ena vuku ni noda dau taleitaka na Same, ena uasivi meda raica na kenai wasewase e 5 ka muria vinaka nai vola e lima nei Mosese sa vakatokai na Penitatuki [Penteteuch-pente-5, teuch- vakaro se lawa]. Na veiwasewase sa dusia vakararaba ga na veiulutaga sa vakabibitaki ena veivola e lima. Sa kenai balebale ko ya ni Same: 1. Same 1-41 ena salavata kei Nai Vakatekivu [Genesis]. Me vaka ga na veibuli ni Kalou enai vakatekivu, na lutu ni tamata enai valavalaca, ka yalataki na veivueti ni Kalou. E levu na Same oqo e tukuni ni a vola ko Tevita ka sa vakaraitaka na nona vakalougatataki na tamata, nona lutu mai na liga ni Kalou, kei na nona vakabulai mai Vua na Kalou. 2. Same 42- 72, na Lako Yani [Exodus], ea vola ko Tevita me baleti Isireli, sa vakarusai ka vakavoui tale. Sa vakabulai Isireli na Kalou, ka sega ni

yaga me vaqara tale edua na sala, mera rai ga Vua na Kalou, sai Koya ga na Sala mera vueti ka vakabulai kina. 3. Same 73-89 sa salavata kei na Vunau ni Soro [Leviticus], ea vola ko Esafa kei ira na nona kawa. Sa vakabibitaki kina na Vale ni Soro, na Nona lagilagi na Kalou, sa cecere ka kaukauwa. Sa na gole kina na tamata me vakabulai ka vakarokorokotaka na Yacana Tabu. 4. Same 90-106, Tiko mai na Lekutu [Numbers], era lewe levu era kainaki ni ra vola ka sa baleta na veiwekani nei Isireli kei na veimatanitu sa wavoliti koya kei na Nona lewa na Kalou na matanitu ko Isireli kei na veivanua kecega era sa vakarorogo ki na nona lewa. 5. Same 107-150 nai Vakarua [Deuteronomy – deut -2, nomy-law] sa kainaki ni a vola ko Tevita ka vakabibitaki kina na Kalou kei na Nona Vosa. Sa levu kina na sere ni veivakacaucautaki, veivakarokorokotaki kei na vakavinavinakataki ni Kalou. E levu na Same ogo era sa volai me lagati ena soKalou, ka sa rawa meda vakayagataka talega meda lagata Vua na Kalou, se meda vola eso nai vakarau ni soKalou me salavata kei na veiSame ogo. 6. Na Same 1 e tiko enai matai ni wasewase 1-41, sa no kina na vakasama ni Vakatekivu, na Kalou Dauveibuli, sa raica ni sa vinaka na veika kece e bulia ka vakakina na tamata sa buli me ucui Koya. Ia, sa lutu na tamata mai vua na Kalou, ka sa tekivutaka tale na Kalou na nona veivueti.

Same 1: I. Sa sereka na Daunisame ni tamata e cata na nodra i vakasala na tamata ca ka sega ni muri ira na tamata i valavalaca ena vakalougatataki ira na Kalou ko Jiova. Ia na tamata e talaidredre ka sega ni muria nai valavala vaKalou ena totogitaki. Eda sa kila vinaka ni valavalaca na tamata e na totogitaki se vakavulici me rawa kina na veisau. Ia ko ira era rogoca na Vosa ni Kalou ka talairawarawa kina era na vakakalougatataki. Ena siga kei na bogi era na vakasamataka tikoga na veika cecere vaKalou. Ni gadreva na Daunisame me vakaraitaka na cecere kei na talei ni muria nai Vunau ni Kalou sa vakatauvatana kei na vunikau sa tei e bati ni wai. Na vunikau vakaoqo sa gunu ka kana tiko vakavinaka, sa bula vinaka ena veidraki me rawa ni drokadroka na drauna ka vuavua i vinaka. Sa vakakina na tamata vakabauta, ni sema tiko vua na Kalou ena daumaka tu ga na bula ena veigauna kecega...sa gunu ka kana tiko mai vua na Kalou ko Jiova. II. Na kena veibasai era sotava na tamata talaidredre, era sa vaka ga na taba ni kau sa cagina ena cagi. Ko ira na tamata ca e sega na nodra ulubale ena siga ni Veilewai ka sega na nodra tikina vata kei ira na tamata era muria nai Vunau i Jiova. III. Ko Jiova na Kalou sa taqomaki ira ka maroroi ira era muri koya, ia ko ira era muria na sala tani se sala ni valavalaca era na tini dina ga ena rusa.

C. Nai Vakamacala me baleti Koronica:. Ko Koronica [Korinica] e tara toka ena dua na delana rabalailai ka wasawasa ruarua na yasana ka rawa ni tavo na waqa lalai ka usai voli se talaci kina nai voli mai na dua na yasana ki na yasana ka dua ka vakavodoki tale ena dua na waqa. Nai yau me kau vaka ki Itali se na kena me kau vaka ki na Wasaveimama [Mediterranian]. Ena vukea nai voli me kua ni sokotaki vaka ki Kiriti de na luvu kina na waqa ena cagilaba se kasa ena cakau. E a tovolea

taumada ko Julius Caesar me kelia baleta ni 200 na maile [400 na kilomita] me vakarawarawataka na sokotaki ni yau. Ia a qai tekivutaka ko Niro na tui Roma ena 66 CE me taya nai keli musu me soko kina na waqa; a caka tu vakavo era qai vakaotia na Faranise ena 1881. Sa soko kina na waqa lelevu ka vakatotolotaka na usa i yaya kei na veisokoyaki. Ena vuku ni veivakolonitaki kei na nodra vakavunene nai taukei ni koro, era cemuri ka sa mai tawana ena gauna nei Julius, na bobula sereki: ko ira na kai Itali, Siria, Ijipita kei na Jiu. Baleta ni koto donu, sa yaco me koro ni sotasota ni veimata tamata ka ra kauta talega yani kina na nodra dui kalou. Ko ira na Jiu na nodra Kalou ko Jiova, ko Roma na kalou ni wasawasa ko 'Posoidoni' [Poseidon] kei Kirisi na kalou yalewa ni dodomo [love] ko 'Aferedaiti' [Aphradite] ka rauta e 2000 na kena parofita gone yalewa ka ra vakayagataki ena dautagane kei na dauyalewa. Sa rauta me buli e dua na vosa vou vaKirisi na 'korinthiazomai' ka kenai balebale na dautagane/dauyalewa [fornication] se 'vakakoronica' se ena vosavosa vakaViti 'koro ni ca' ka ni koro ni valavalaca. E na uneune levu ni 1858 e ceuraki kina na koro makawa ka kunei kina nai dabedabe ni veilewai ka lewai kina ko Paula. Ko Koronica erau veiqaravi toka kei Aceni, na koro levu ni vuku ka rau dau veisisivi se veiqatitaka se ko cei na koro rogo se dokai. A volai nai vola mai Efeso enai katolu ni nona kaulotu ko Paula rauta na 65 AD/ACE ka sauma kina eso na vakatataro ni nodra bula na lewe ni lotu.

I Koronica 15:12-20: Rogoca vakavinaka na tuvatuva vakasama vakavuku nei Paula. Na taro: Ke vaka ko sa vakabauta na dina ni tucake tale mai na mate, era kaya vakacava eso ni sega na tucake tale mai na mate? Ke vaka e sega na tucake tale mai na mate, sa sega ni tucake vakakina ko Jisu Karisito. Ia kevaka e sega ni tucake tale mai na mate ko Jisu Karisito sa qai ka wale ga na vakabauta na tucake tale mai na mate ka yavutaki ga noda vakabauta ena dua na yavu malumalumu ka sega ni tudei, se dua na yavu lasutaki ga. Sa vakaoqori na nona vakaraitaka ko Paula na nona vakabauta na dina ni tucake tale mai na mate. E dina na tucake tale mai na mate, e dina ni ra na tucake tale mai na mate na tamata sa vakabauta me vakataka ga na dina n nona tucake tale mai na mate ko Jisu Karisito. II. Meda raica mai na yasana kadua: Kevaka e sega ni ra tucake tale na mate, sa sega ni tucake vakakina ko Karisito; kevaka e sega ni tucake tale na Karisito, sa qai sega na betena, se maumau wale na noda vakabauta na tucake tale mai na mate. Sa qai ca sara ni ko ira sa mate oti, era sa qai vakaloloma ni sega na tucake tale. Baleta ni dina na tucake tale era na tucake tale ko ira era vakabauta. Oqo ga nai nuinui dei meda vakabauta, ni dina na tucake tale mai na mate. III. Nai le ena gauna e liu me vakataki ira na kai Kirisi era vakabibitaka na vakasama vuku ka yacova na gauna oqo na kena vaqarai nai vakadinadina [empirical evidences] sa gole kina na vakasama ena gauna oqo, ia eke eda vakabibitaka tikoga na Vakabauta ni Yavu Dei ni noda kila na bibi ni tucake tale mai na mate. Era dre na vuku na kena vakabibitaki nai vakadinadina, ia e tiko talega na i

vakadinadina e vakatokai na Vakabauta...oqo na dina e vakatau kina na veika cecere baleti Jisu Karisito kei na dina ni tucake tale mai na mate. IV. Rogoca mada: Nai vakadei cecere se levu taudua sa yavutaki ena noda *vakabauta na dina ni tucake tale mai na mate, vakauasivi sara na noda vakadeitaka na noda vakabauta na tucake tale mai na mate nei Jisu.* Na dina kei na cecere ni tucake tale mai na mate sa coka ka vakadruka na veika kece e vakaleqa na bula ni tamata se veika ca e vakaruruga tu se vesuka tu na vuravura eda bula kina. Na tucake tale mai na mate sa yalataka ni rawa nida vakabulai, vakavoui tale, eda na vakadodonutaki meda taleitaki kina mai vua na Kalou. *Sa talei dina noda vakabauta na tucake tale mai na mate sa yalataki kina ni yacovi yani na i otioti ni bula, sa yaco tale me kenai tekitekivu [The promise of resurrection and redemption turns an ending into a beginning]. Sai koya sara ga oqo na vuna eda vakabauta kina na dina ni tucake tale mai na mate.*

D. Ai vakamacala me baleti Luke: *E vica na tikina bibi meda kila taumada: 1. Na veivakabulai sa mai vakayacora na Kalou ena bula nei Jisu sa baleti yuravura taucoko, [inclusive]: a. Ko Luke ea sega ni vakacuruma nai tukutuku me kua ni vunautaki nai Tukutuku Vinaka vei ira na kai Matanitu tani me vaka e kune ena Maciu 10:5-6 [cf Marika 6:7-13; Luke 9:1-6]; b. E sega talega ni vakacuruma na veitalanoa ni marama ni Kenani kei Jisu ena Maciu 15:21-28 [cf Marika 7:24-30]; c. Ko Luke e sega so ni vakabibitaka na kena vakayacori na parofisai mai nai VTM me vakataki Maciu. Ia me vakataki Maciu e rau tukuna na kawa i Jisu: ko Maciu e tekivu mai vei Eparaama; sa talei nida wilika ni ko Maciu e vakacurumi rau na yalewa ko Reapi, na yalewa dautagane me kawa mai kina ko Jisu kei Ruci na yalewa ni Moapi. Dina ga ni sega ni tukuni rau na yalewa e rua ko Luke, ia sa tekivu mai vei Atama ki Vua na Kalou [Luke 3:38]. Koi rau na dauvolavola erau sa dusia ga na Nona veidigitaki na Kalou ka sega ni dodonu me beci koya kina e dua na tamata, tagane se yalewa. 2. Sega ni vakataki Maciu kei Marika, ko Luke sa qarauna me tekivutaka na nonai tukutuku me salavata kei nai tukutuku ni gauna ko ya [raica e cake “an orderly narrative/account”--- “mai nai vakatekivu, me’u veidutaitaka nai vola vei kemuni,” Luke 1:3]: na bula vakapolitiki, vakailavo, bula veimaliwai kei na bula vakavanua [historical/geopolitical]. Na nona Kosipeli sa vakarautaki me baleti vuravura raraba; sa vakarau tu na vanua, ko ya sa koto donu na veiliutaki ni vanua me ciqoma na Nona lako mai ko Jisu. 3. E levu cake na nona tukuna vakamatailalai na bula, mate kei na tucake tale ni Turaga ko Jisu. E levu cake nai talanoa me vakadinadinataka na tucake tale ena Nona vakaraitaki Koya ko Jisu vei iratou na tisaipeli. 4. E vakavolekati keda sara enai talanoa totoka ni yuvale [pen-portraits], me vakataki: Elisapeci kei Sakaraia [1:5-25,57-80], Meri kei Josefa [1:26-56;2:1-26, 41-52]; Simione kei Ana [2:25-38] kei Joni na Dauveipapitaisotaki [3:1-20]. Oqo ko ira na turaga kei na marama ea sotava ko Jisu ena Nona bula. 5. Nai talanoa e rawa nida vakasamataka, se meda veitalanoa kina ka raica na kena yaga ena noda bula, me vaka oqo: Na nodra vakadinadina ko ira sa rawai ena bula mai Vua na Dauveiqaravi Levu, ka sa yaco me nodrai Vakabula na Turaga ko Jisu [1:1-2], me vakataki ira oqo: na marama ka lumuta na yavai Jisu ena waiwai [7:36-50]; ko Sakeusa ena nona a vakabulai koya ko Jisu, ena nona lakovata kei koya ki nona vale [19:1-10]; na Nona sota kei ira eso tale na Nona tisaipeli, ka sega ni okati kina ko iratou na lewe 12, ko ya ena gaunisala ki Emeo; kei Kaliopasa kei na*

nonai tokani? Na watina beka? [24:13-15]. 6. Sa tukuna e dua na Jisu dauveikauwaitaki ka dauloloma: na marama ka lumuta na yavana [7:36-50], na marama turudrabalavu ka yabaki 12, ena nona a tara na tutu ni sulu i Jisu ena gaunisala; kei Jairo [8:41-42,49-56] me la'ki vakabula na luvena yalewa yabaki 12 [8:43-48]; na vada mai Neini ka vakabulai na luvena tagane [7:11-17]. 7. Na talei kei na titobu ni loloma mai vale [ni Kalou], ena veivosoti kei na Nona bokoca nai valavalaca, me vaka nai talanoa ena Luke 15:1-32: na sipi ka yali, na tiki ni siliva ka yali [ka rawa ni vakadewataki ni vosa vakatautauvata oqo ni 'Kalou,' e vaka na yalewa, se na marama], me vaka: na gone sa yali, na gone cidroi se na loloma mai vale...na loloma ni Kalou sa dei tu ga ka sa sega sara ni veisau. 8. Na nodra kauwaitaki na dravudravua, tamata e biligi tani ka vakalolomataki ka okati kina ko ira na marama. Sa vutuniyau ko Luke enai talanoa e veivakaugeti ka veilauti me yaga ena noda bula ni soKalou, kei na noda vakadinadinataki Jisu kei na noda veiqaravi ena vanua eda bula kina.

I. Luke 6:17-26: Ena tikina 12-16 sa nakita ko Luke me vakaraitaka ni ko Jisu e dua na daumasumasu ka digitaka na ulunivanua me masumasu kina. Eke ko Jisu kei iratou na tisaipeli era masumasu tiko ga sigavaka, oti era sa qai siro sobu mai na ulunivanua. Ni sa oti mai na masumasu sa qai digitaki iratou e 12 na nona tisaipeli se gonevuli mai vei ira era muri koya. Ko ira oqo meratou kacivaka nai Tukutuku Vinaka se mei apositolo [ko ira era talai]. Sa kuruvaki nai rogorogo ni nona veivakabulai kei na nona vunau ka ra soqo mai vakalewelevu na tamata mera rogoci koya ka mera vakabulai talega. Era lako mai Jutia taucoko, mai Jerusalemi ka okati kina ena koro ko Taia kei Saitoni, na koro ena baravi ni Wasaveimama [Mediterranean Sea], era sa gadreva kecega me vakabulai. E lewe vuqa era gadreva mada ga me tarai Jisu mera vakabulai kina...sa lako tani mai vua na kaukauwa mera vakabulai kina sa gadreva na bula. II. Na vosa ni veivakalougatataki e tarava sa vaka ga eda wilika ena Maciu 5:1-6. Na veivosa oqo e matata vinaka na kenai vakaraitaki oqo: *Ni ko gadreva me sinai nomu bula ena loloma, e dodonu ga mo tamata dauloloma se me sinai na loloma nomu bula ka yaco kina mo tamata dauloloma.* Ni ko cakava tikoga na loloma ena qai yaco mo kenadau se vakatitobutaki nai vakarau ni bula koya. Ni ko vakayalia taucoko na veika ko nanuma ni bibi ena vuku ni nomu vaqara na Matanitu ni Kalou ena qai soli ga me nomu na Matanitu ni Kalou. Se ni ko via kania ka gunuva na veika cecere ni Matanitu ni Kalou ko na dabe vata kei Jisu ena Kanavata Levu mai muri. Se ni ko tagi tiko oqo, ka tagica na veika vaKalou ena soli vei iko me nomu. Ko na vakalougatataki ni ko sotava se curuma tiko nomu bula na veika dredre, sa vinaka mo vosota, mo vakabauta ni sa waraki iko tu na nona veitokani na Kalou. Sa sega ni ka wale na nomu dina kei na veiqaravi ena yalodina ena

vukui Jisu. III. Sa bibi dina sara na tamata e solia nona bula me kunei kina na bula levu se bula vakaibalebale vei ira na wekana. Na bula vakaibalebale se bula vinaka mai muri na kena sala ga na bula ogaoga, buno ka dauveiqaravi ka sega sara na vakasavuliga. IV. Ena tikina 24-26 sa dusia na tamata era vakasaqara na vutuniyau ka vutuniyau tiko oqo era sa sotava tiko na nodra vakacegu, ia e dua tale na bula ka tarava e tekivu talega e ke ka me kua ni ko nanuma ni ko na kauta yani na vutuniyau sa nomu tu oqo, sega, ena tu ga mai, ia mo tekivu edaidai ena bula oqo mo vaqara na vutuniyau ka yaga e na vuravura oqo kei na vuravura sa bera mai. Meda kila tiko ni daumaka tu na bula e vuravura oqo se kune vakacegu tiko ena bula oqo ni dua tale na bula e tarava meda vakarautaki keda kina...ko sa nanuma tiko? Me kua sara ni vakasaqarai na nodra veivakadonui na tamata ena kena vaqarai na Dina vaKalou. Ko na rawa ni biligi ka cati. Na nomu i naki e sega ni ko gadreva mo rogo se kilai raraba, ia sa bibi ga me tukuni na Dina ni Kalou kei na kena taqomaki. Ni maroroi na Dina vaKalou oqo sa kenai vakaraitaki ga mo sinai ena Loloma; lomana na Kalou ka lomani ira nomui tokani kei na nomu meca.

3. Na Sala ni Vuli Vola Tabu [Bible Study Methods], na sala ni vakadewataki ni vosa [exegesis]: A. Ni soli mai na lesoni se tikina mo wilika: wilika sara, oti qai wilika nai talanoa ni bera na lesoni, tarava nai talanoa ni oti na lesoni ko ya [context]. B. Tovolea mo kila toka nai naki ni kena volai nai vola koya; me vakataki Joni 20:30-31. C. Wilika tale na lesoni ka toqa na vosa kei na vakasama bibi e lautu iko? D. Ko raica rawa e dua na vakasama e buwawa ka sega ni macala vinaka, raica tale ka wilika na kena vakadewa vakavavalagi, kena e rawarawa? E. Raica tale na tikina enai Vola Tabu e rawa ni vakamacalataka na vakasama ko raica tiko, me vaka ena veivola tale eso enai Vola Tabu. Vakayagataka e so na taro ena vosa: A cava [what]? Gauna cava e volai kina se cavuti kina na vosa [when]? A cava na vuna [why]? Cava/yaco/rawa vaka evei [how]? F. Raica na "a" "b" "c" lalai enai Vola Tabu vakaidusidusi ka tukuna na vanua mo wilika tale me vakamatatataka na tikina ko wilika tiko; na references se foot/end notes. Indexes enai VT Vakavavalagi. G. Dikeva na vakayagataki ni gauna [tenses]: "Au a lako!" [past], "au sa lako!" [present] kei "au na lako!" [future]? I. Raica rawa e so na vakasama vou? [Goleva na veitikina ena lesoni ni kua? Se dua ga na tikina] J. Mo nanuma tiko ni ko wilika tiko e dua nai vola ka volai ena 2000 vakacaca na yabaki sa oti, mo vakasamataka na i tuvatuva ni vanua [geography], nai tovo ni bula, [culture and traditions], na veika e yaco ena gauna koya [history], kei nai vakarau ni nodra volavola [literature]. K. Ia sa dei tu ni oqo na vosa ni Kalou, e vosa bula [Ipiriu 4:12]. Mo masulaka ka nuitaka na Kalou ena nomu vukei ni sereki ni vosa. L. Sa kena gauna oqo mo tovolea ke ko gadreva me toso cake tikoga na nomu kila na i Vola Tabu, mo tekivu vakavolia e so nai vola ka rawa me vukei iko. Eso nai Vola Tabu sa tu vata kei na kenai vakamacala [Commentary] se Dictionary of the Bible kei na nomu Dauwilika wasoma na Taro enai vola ni Sere vakaviti sa no kina na yavu ni noda vakabauta kei na cioloji ni lotu. M. Na kena i otioti mo qai taroga na taro: A cava e da vulica rawa mai nai talanoa oqo? Se A cava na kenai balebale vei au/kena yaga vei au ena noqu i tutu vakatamata, vakalotu vakarisito, etc. se cava na kenai balebale/yaga ki nai vavakoso? N. Kua ni rawai sara ena muria nai kalawa e soli yani enai vola baleta ni na tubu mai eso na vakasama e vakavotuya na Yalo Tabu, me golevi sara koya.

VEIKAUWAITAKI: A cava meda cakava me sureti kina ko ira era sega ni lewe ni lotu? E dua e da nanuma meda sikovi koya? A cava tale e rawa ni vakayacori?

Jovili kei Lisa Meo